

בני שמואל חטאו בלקחת שוחד והטיית דין וכמו שמפרש והולך
להלן, אינו אלא טועה. שמואל א' ח א-ג) 'ויהי כאשר זקן
שמואל (כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) וגו' ולא הלכו בניו בדרךבין,
ומשמע שפדרכיו הוא דלא הלכו, אולם מיחטא נמי – לחטוא גם
כן לא חטאו. אלא מה אני מקיים – כיצד נפרש המשך דברי הכתוב
(שם) 'ויזנו אחרי תבצע ויקחו שחד ויטו משפט', שלא עשו כמעשה
אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזיר בכל מקומות ישראל וזן
אותם בעריהם, שמואל (שם טו) 'והלך מדי שנה בשנה וסבב בית
אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה/
שהיה הולך וסובב בכל שנה בכל המקומות הללו ושופט את ישראל
שם, והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם ודנו, וזאת כדי להרבות
שקר להגניהם – כדי להרבות שכר לשמשיהם, ששכרו אותם לילך
ולחזמן את הנתבעים לדין, ולסופריהם – ושכר הסופרים הכותבים
את שטרי הבוררות ושומות בית הדין.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה שבני שמואל לא חטאו.
מבאר הגמרא: הנידון אם בני שמואל חטאו, בתנאי – תלוי
במחלוקת תנאים. שנינו בברייתא על הפסוק 'ויזנו אחרי תבצע', רבי
מאיר אומר, בני שמואל לא חטאו, אלא הלך שאלו בפיהם –
מעשר ראשון המגיע להם משום שלמים היו, היו דורשים בפה מן
העם, ומכיון שהיו גדולי הדור ודיינים היו נותנים להם ולא לאחרים,
ושאר הלויים העניים הפסידו ונצטער, ונחשב הדבר כבצע, אבל
בהטיית דין ולקחת שוחד לא חטאו. רבי יהודה אומר, חטאם היה
בכך שכלאי הטילו על בעלי בתים – נתנו לבעלי בתים סחורה
להתעסק בה על מנת שיתנו להם מן הרווח, ומתוך כך כשבאו
לפניהם לדון נמשך לבם להטות את הדין, וזה היה חטאם. רבי
עקיבא אומר, קופה יתירה של מעשר נטלו בדרך – נטלו בכח
מעשרות יותר מן הראוי להם לטול. רבי יוסף אומר, מתנות – זרוע
לחיים וקיבה הניתנים לכהן נטלו בדרך, אף על פי שלא היו כהנים.
הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה במעשה דוד ובת שבע.
מפשטות הפסוקים בספר שמואל (ב' יא א-ב) נראה, שדוד על כל בת
שבע קודם שמת אוריה בעלה, וחטא בכך, שבא עליה בעודה אשת
איש. הגמרא מבאר שכן דוד, ודן לא חטא בכך שבה על בת
שבע: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר שדוד
חטא, ועבר על איסור אשת איש כשבא על בת שבע, אינו אלא
טועה, וכפי שיבואר להלן. מוכיחה הגמרא שדוד לא חטא: שמואל
(שמואל א' יד יד) 'ויהי דוד לכל דרכו משפיל, וה' עמו' וגו', והיינו
שדוד הצליח בכל דרכיו, והשכינה היתה עמו. ואם דוד חטא כשבא
על בת שבע, קשה, וכי אפשר שהחטא בא לידי של דוד, ושכינה עמו
באותה שעה, אלא ודאי לא חטא.

מבררת הגמרא: אלא מה – כיצד) אני מקיים את דברי נתן הנביא
שהוכיח את דוד ואמר לו (שמואל ב' יב ט) 'מדוע פוית את דבר ה'
לעשות הרע בעיני, את אוריה החתי הפית בחרב, ואת אשתו לקחת
לך לאשה, ואנו הרינו בחרב בני עמון', ומשמע שדוד חטא בכך
שלקח את בת שבע לאשה. מבאר הגמרא: כוונת הפסוק היא שדוד
ביקש לעשות רע, כלומר שרצה לבוא על בת שבע קודם שקיבלה
את הגט שאוריה שלח לה מן המלחמה, ולבסוף לא עשה רע, אלא
המתין עד שקיבלה את הגט, והיתה מגורשת, ורק אז בא עליה.
הגמרא מדייקת מהפסוק שדוד רק ביקש לעשות רע אך לא עשה:
אמר רב, רבי, דאיתי מידו – שמצאצאי דוד הוא, מהפך ודריש
בכותיה דדוד – היה מחזיר ודורש דברים בזכותו של דוד, כמבואר
בברייתא להלן. וכך שנינו בברייתא, על דברי נתן הנביא לדוד 'מדוע
פוית את דבר ה' לעשות הרע', רבי אומר, משונה רעה זו האמורה
כאן מכל רעות שפיתורה, שכל רעות שפיתורה בתיב בהו 'ויעש'
– שבכל מקום בכתבי הקודש שכתוב בו על אנשים שעשו רע, כתוב
עליהם בלשון 'ויעש הרע', וכאן בתיב 'לעשות הרע', ומשינוי
הלשון יש ללמוד שדוד רק ביקש לעשות רע, שרצה לבוא על בת
שבע קודם שקיבלה את הגט, ולבסוף לא עשה רע, אלא בא עליה

רק לאחר שקיבלה את הגט.

רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: נתן הנביא
הוסיף והוכיח את דוד, ואמר לו, 'את אוריה החתי הפית בחרב'.
מבאר רבי, אין כוונת הפסוק שנתן הנביא הוכיח אותו על שהכה
ממש את אוריה בחרב, אלא כוונת הפסוק היא שהוכיחו ואמר לו
שכיון שהיה לך לדינו לאוריה בפני הדרין על שמרד במלכות
(וכמבואר להלן), ולא דנת אותו בסנהדרין לפני גרמת למיתתו, לכן
נחשב הדבר כאילו הרגת אותו בחרב ממש.

רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: נתן הנביא
הוסיף והוכיח את דוד, ואמר לו, 'ואת אשתו לקחת לך לאשה'.
מלשון הכתוב את אשתו לקחת, משמע שלקוחין יש לך בה –
שאם היית מקדשה לך לאשה, בשעה שבאת עליה, קידושין היו
תופסים בה, מפני שכבר היתה גרושה באותה שעה. מוסיפה הגמרא:
שכן מצינו דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל היוצא
למלחמה בית דוד היה פותב גט בריאות לאשתו, כדי שאם ימות
במלחמה בלא בנים, לא תהיה אשתו זקוקה ליבום, וכן כדי שאם
ימות במלחמה ולא ימצא מי שיעיד עליו שמת, או אם ילקח בשבי,
לא תהיה אשתו עגונה. ופעמים שבשעת צאתו למלחמה הוא טרור,
ושלח לה את הגט מהמלחמה. וכך עשה גם אוריה בעלה של בת
שבע, ששלח לה את הגט מהמלחמה, וכיון שמת במלחמה, נעשתה
בת שבע מגורשת למפרע, ונמצא שבשעה שדוד בא עליה, כבר לא
היתה אשת איש, ואם היה מקדשה, היו הקידושין תופסים. ומנין שכל
היוצא למלחמה היה כותב גט לאשתו, שמואל בר נחמני ישי לדוד בנו
כששלחו לשאול בשלום אחיו במלחמת שאול (שמואל א' יז יח) 'ואת
עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלה, ואת אחיד תפקד
לשלום ואת ערבתם תקח', וקאי 'ערבתם' תני (שנה) רב יוסף
אלו דברים המעורבים בינו לבניה, והם הקידושין, שמעריבים בין
איש לאשתו, 'תקח' כלומר טיטול את קידושיה ותבטלם על ידי גט
שתיבא מן המלחמה.

רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: 'ואתו הנתת
בחרב בני עמון', מבאר רבי, הפסוק בא להשמיענו, שלגבי דוד,
הרינו בני עמון אי איתא (דוד) נענש עליו – על אותם שנהרגו בחרב
זו, שהרי בני עמון לא הרגום מדעתך, אף אוריה החתי שנהרג, אי
איתא נענש עליו. מבאר הגמרא: מאי מעמא דוד לא נענש על
מיתת אוריה, כיון שאוריה מורד במלכות הוה, והיכן מצינו שמרד
במלכות, דאמר ליה אוריה לדוד (שמואל ב' יא יא) שהטעם שלא ירד
לביתו ולא שמע בזה לדוד, הוא מפני שהארון וישראל ויהודה
ישבים בסבות ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים, ואני
אבוא אל ביתי לאכל ולשתות ולשכב עם אשתי, חף וחי נפשך אם
אעשה את הדבר הזה, ובמה שאמר 'אדוני יואב', הרי קיבל בכך את
מרותו של יואב, ואין זה דרך ארץ לקבל עליו מרות אחרים בפני
המלך, ודבר זה נחשב שמרד במלכות.

הגמרא מבאר שחטא היחיד שחטא דוד היה בדבר אוריה: אמר
רב, כי מעינת ביה בדרך – כאשר תעיין במעשי דוד, לא משפחת
בית בך מדאוריה – לא תמצא בו חטא חוץ ממה שגרם להריגת
אוריה, אבל בבת שבע לא חטא, לפי שהיתה גרושה באותה שעה,
וכפי שנתבאר לעיל. ומנין שלא היה בדוד חטא אחר, דבתיב (מלכים
א' טו ח) 'אשר עשה דוד את הישר בעיני ה' ולא סר מכל אשר צוהו
כל ימי חייו, רק בדרך אוריה החתי' – רק בדבר אוריה דוד סר
מציווה, ולא בדבר אחר.

הגמרא מקשה שמצינו שדוד חטא בחטא נוסף: אפי' קשישא רמי
דבר אדרב – אביי הוקה שמדבר רב אלו על דבריו במקום אחר,
מי אמר רב הכי – האם יתכן שרב אמר שהחטא היחיד שחטא דוד
היה בדבר אוריה, והאמר (והרי אמר) רב, קיבל דוד לשון הרע על
מפיבושת, כפי שיבואר להלן, ונמצא, שדוד חטא בחטא נוסף מלבד
דבר אוריה. מסיקה הגמרא: קשיא – אכן קשה הדבר.

1 הגמרא מבארת היכן מצינו שדוד קיבל לשון הרע: **גופא** – נבאר את
2 דברי רב שהובאו לעיל, **רב אמר, קיבל דוד לשון הרע** על
3 מפיבושת. הגמרא מבארת תחילה שדוד ראה שציבא שקרן, ולכן
4 היה אסור לו להאמין ללשון הרע שציבא דיבר על מפיבושת: והיכן
5 מצינו שציבא שיקר, **דבתיב בדברי ציבא** [עבד שאול] על מפיבושת
6 בשעה שביקש דוד לסייע לו (שמואל ב' ט ד) **ויאמר לו המלך איפה**
7 **הוא, ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל (בלא)**
8 **[בלו] דבר,** ויש לפרש את המילים 'בלו דבר', כאילו נאמר 'בלא
9 דבר', והיינו שציבא אמר לדוד שאין במפיבושת דבר, שאינו חכם
10 בתורה. **ובתיב** (שם ט ה) **וישלח המלך דוד ויקחהו מבית מכיר בן**
11 **עמיאל (מלא) [מלו] דבר,** ויש לפרש את המילים 'מלו דבר', כאילו
12 נאמר 'מלא דבר', שדוד מצאו מלא דבר, וחכם בתורה, וראה שדברי
13 ציבא אודות מפיבושת לא היו נכונים. כיון שכך, **מכרי, תויה**
14 **דשקרא הוא** – הרי דוד כבר ראה שציבא שקרן הוא, שאמר
15 שמפיבושת אינו חכם בתורה, ודוד ראה שאין הדבר כן, ואם כן **פי**
16 **הדר אלשין עילויה** – כאשר חזר ציבא והלשין על מפיבושת, ואמר
17 שמפיבושת רוצה בנפילת דוד, **מאי מעמא קיפלה מיניה** – מדוע דוד
18 קיבל את דבריו והאמין להם. הגמרא מבארת היכן ציבא הלשין על
19 מפיבושת: **דבתיב שכאשר דוד ברח מירושלים מפני אבשלום בנו**
20 **שמרד בו, וראה בדרכו את ציבא בא לקראתו לבדו ללא מפיבושת,**
21 **נאמר** (שם טז א) **ויאמר המלך (אל ציבא איה) [ואיה] בן אדניה,**
22 **ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא) יושב בירושלם וגו' פי אמר**
23 **היום ישיבו לי בית ישראל את ממלכות אבי,** ומכאן שציבא הלשין

24 על מפיבושת שרוצה הוא למלוך תחתיו. מבארת הגמרא: **ומנא לן**
25 **דקיפל מיניה** – ומנא לנו שדוד קיבל והאמין לדברי ציבא, **דבתיב**
26 (שם טז ד) **ויאמר המלך לצבא הנה לך כל אשר למפיבושת, ויאמר**
27 **ציבא השתתויתי אמצא חן (בעיני) [פעניך אדני] המלך.** הרי
28 שדוד האמין לדברי ציבא, ולכן העניש את מפיבושת בכך שנתן
29 מרכושו לציבא, ומכאן שדוד קיבל לשון הרע.
30 הגמרא מביאה ששמואל חולק על האמור לעיל, ולדעתו דוד לא
31 קיבל לשון הרע: **ושמואל אמר, לא קיפל דוד לשון הרע** – לא עבר
32 דוד על איסור קבלת לשון הרע, אלא מותר היה לו להאמין לציבא,
33 משום **שדברים הנכרים חזא ביה** – דוד ראה במעשיו של מפיבושת
34 דברים שניכר מהם שכוונתו למרוד בו, ולכן קיבל את דברי ציבא
35 והאמין להם. והיכן ראה דוד במעשיו של מפיבושת דברים שניכר
36 מהם שכוונתו למרוד בו, **דבתיב** לאחר שנהרג אבשלום וחזר דוד
37 למלכותו (שמואל ב' יט כה) **ומפכשת בן שאול ירד (לפני) [לקראת]**
38 **המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס וגו'**
39 **למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום,** והיינו שלא העביר
40 את השער שבין רגליו ולא תיקן את שפמו ולא כיבס את בגדיו. וסבר
41 דוד שהטעם שלא קישט עצמו, הוא מפני שמצטער על חזרתו של
42 דוד, ולכן האמין לדברי ציבא שמפיבושת רוצה למרוד בו. **ובתיב**
43 **ענין נוסף שמחמתו היה נראה לדוד שמפיבושת מצטער על שובו** (שם
44 יט כו–לא), **ויהי כי בא ירושלם לקראת המלך, ויאמר לו המלך למה**
45 **לא הלכת עמי מפכשת, ויאמר אדני המלך עבדי רמני, פי אמר**
46 **עבדי אחפשה לי החמור וארפב עליה ואלך את המלך, פי פסח**

הוא דלא הנה – שרק בליבו של דוד אביו לא היה ליבו של שלמה
שלם עם ה', אבל מיחטא נמי לא חטא – אבל לא חטא בעבודה
זרה.
שואלת הגמרא: אלא אם שלמה לא חטא בעבודה זרה, מה [כיצד]
אני מקיים את תחילת הפסוק (שם) 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו
את לבבו אחרי אלהים אחרים', הרי מפסוק זה נראה ששלמה נטה
אחר עבודה זרה.
מבאר הגמרא: הריא – פסוק זה מתפרש פרבי נתן, דרבי נתן רמי
– הקשה, שלכאורה יש סתירה בלשון הפסוק, שבתחילת הפסוק
בתיב 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים
אחרים', ומשמע שנטה אחר עבודה זרה, והכתיב בסוף הפסוק 'ולא
היה לבבו שלם בלבב דוד אביו' ומשמע שבלבב דוד אביו הוא
דלא הנה – לא היה לבו של שלמה שלם עם ה', מיחטא נמי לא
חטא – אבל לא חטא בעבודה זרה, ותיירץ רבי נתן, הכי קאמר – כך
כוונת הפסוק, 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו' ללכת
אחרי אלהים אחרים, והיינו שאין כוונת הפסוק שנשיו הטו את
לבבו שעבד אלהים אחרים, אלא נשיו הטו את לבבו 'ללכת' ולעבוד
אלהים אחרים, ואולם הוא לא הלך אחרי אלהים אחרים, ולא עבד
עבודה זרה.
מקשה הגמרא: והכתיב (שם יא) 'ואי יבנה שלמה במה לכמוש שקין
מואב' ומשמע שלאחר שנשיו הטו את לבבו, בנה במה [מזבח]
לכמוש אליל מואב, הרי ששלמה עבד עבודה זרה.
מתרצת הגמרא: אין כוונת הפסוק ששלמה בנה ממש במה לעבודה
זרה, אלא כוונת הפסוק היא שרק בקש לבנות במה לעבודה זרה,
ולבסוף לא בנה.
הגמרא מקשה על תירוצו זה: אלא מעתה, מה שנאמר (יהושע ח ל)
לאחר שניצחו ישראל במלחמת העי ובנה יהושע מזבח לה' והקריבו
עליו עולות ושלמים, 'ואי יבנה יהושע מזבח לה', וכי גם 'יבנה'
שבפסוק זה פירושו שרקש לבנות ולא בנה, הרי ודאי שאינו כן,
אלא ודאי דבנה ממש, אם כן הלא נמי [גם כאן] 'יבנה' שנאמר על
שלמה פירושו דבנה במה ממש, ואם כן חוזרת הקושיא שבפסוק זה
מבואר ששלמה עבד עבודה זרה.
הגמרא מתרצת תירוצו אחר: אלא מפסוק אחר יש ללמוד ששלמה
לא עבד עבודה זרה, דבתיבא בברייתא, רבי יוסי אומר, כשביער
יאשיהו המלך את העבודות זרות נאמר (מלכים ב' כג יד) 'ואת הבמות
אשר על פני ירושלים אשר מימין להר המשחה אשר בנה שלמה
מלך ישראל לעשתרות שקין צידנים וגו' ולכמוש שקין מואב
ולמלכם תועבת בני עמון טמא המלך, ושבד את המצבות וקירת את
האשרים, ולכאורה, כיצד ניתן לומר שיאשיהו הוא זה שביער את
העבודות זרות של שלמה, וכי אפשר שפא אסא ולא ביער, ובא
יהושפט ולא ביער, עד שבא יאשיהו וביערם, והלא כל עבודה
זרה שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערם, ואם כן ודאי שביער
גם את העבודות זרות של שלמה. אלא הפסוק מקיש בזה את
הראשונים [שלמה המלך שקדם ליאשיהו] לאחרונים [ליאשיהו],
מה אחרונים לא עשו – כשם שיאשיהו לא ביער את העבודות זרות
של שלמה, ותלה בהן הפסוק לשבח כאילו הוא ביער, לפי שביער
את שאר העבודות זרות שנעשו משמת יהושפט עד ימיו, אף
ראשונים לא עשו – כך שלמה לא בנה במות אלו, ותלה בהן הפסוק
לגנאי כאילו הוא בגאון, לפי שלא מיחה בנשיו שעבדו עבודה זרה.
ומוכח מכאן, ששלמה לא עבד עבודה זרה.
הגמרא מקשה מפסוק נוסף: והכתיב (מלכים א' י) 'ויעש שלמה הרע
בעיני ה', ומשמע ששלמה עבד עבודה זרה. מתרצת הגמרא, אין
כוונת הפסוק ששלמה עבד עבודה זרה ממש, אלא כוונת הפסוק היא
שמפני שהיה לו למחות בנשיו שעבדו עבודה זרה ולא מיחה בהן,
מנעלה עליו הכתוב באילו חטא ועבד עבודה זרה בעצמו, ולכן
נאמר עליו 'ויעש שלמה הרע' וגו'.
שמועה נוספת בענין זה: אמר רב יהודה אמר שמואל, נוה לו

עבדך. ויהיגל בעבדך אל אדני המלך, ואדני המלך במלך
האלהים ועשה הטוב בעיניך וגו'. ויאמר לו המלך למה תדבר עוד
דברך אמרתי אתה וצייא תחלקו את השדה, ויאמר מפיכשת
אל המלך גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדני המלך בשלום
אל ביתו, בשעה שדוד שב לירושלים לאור שנהרג אבשלום, בא
מפיבושת לפני דוד, ושאלו דוד מדוע לא יצא עמו מירושלים, והשיב
לו מפיבושת שבדעתו היה לחבוש את החמור ולרכב עליו וללכת אל
דוד, אלא שלבדו אינו יכול ללכת, וציבא רימחו והלך בלא ידיעתו.
'ירגל בעבדך' וגו', מפיבושת הוסיף ואמר שידוע לו שציבא דיבר
עליו דברי רכילות לפני דוד, אלא שאדוני המלך כמלאך וגו', וידוע
האמת והשקר, ולכן 'ועשה הטוב בעיניך', שודאי לא תסטה מן
האמת. דוד השיב לו, 'למה תדבר עוד' ותריבה דברים, הרי כבר
אמרתי שאתה וציבא תחלקו את השדה, ומפיבושת השיב לו, 'גם את
הכל יקח, אחרי אשר בא אדוני המלך בשלום', ודורשת הגמרא
שמפיבושת אמר כן לדוד בדרך מריבה, ש'מאחר שאתה נוטל ממני
את חצי השדה, קח ממני הכל', וכך אמר לו מפיבושת לדוד, 'אני
אמרתי מתי תבא בשלום, ואתה עושה לי כה, לא עליו יש לי
תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום', והיינו שבא בתרעומת
כלפי מעלה. ומתוך דברי מפיבושת הללו הבין דוד שליבו אינו עמו,
ודברי ציבא הם אמת.
הגמרא מוסיפה שבוה יבואר פסוק נוסף: היינו דכתיב (דברי הימים א' ח
לד) 'ובן יהונתן מריב בעל', ולכאורה, ובי בן יהונתן 'מריב בעל'
שמו, והלא 'מפיכשת' שמו, אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו
– עם הקדוש ברוך הוא, כפי שאמר 'לא עליך יש לי תרעומת אלא
על מי שהביאך בשלום', יצתה בת קול ואמרה לו 'נצא בר נצא' –
הינך בעל מריבה בן בנו של שאול, שאף הוא היה בעל מריבה. ולכן
נקרא מפיבושת 'מריב בעל', על שם שעשה מריבה עם הקדוש ברוך
הוא. מבאר הגמרא, הטעם שמפיבושת נקרא 'נצא', הוא על שם
הא דאמרן – מעשה זה שאמרנו. והטעם שנקרא 'בר נצא', הוא
משום דכתיב – בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשאול (שמואל א' טו
א) 'לך והכיתה את עמלק, והתרממת את כל אשר לו ולא תחמל עליו,
והמתה מאיש עד אשה, מעלל ועד יונק, משור ועד שד, תגמל ועד
חמור', נאמר (שם טו ה) 'ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל', אמר
רבי מני כוונת הפסוק היא ששאל עשה מריבה על עסקי נחל –
בענין עגלה הערופה בנחל, וטען, ומה על נפש אחת שנהרגה, אמרה
תורה הבא עגלה ערופה בנחל כדי לכפר על הריגתה, נפשות הללו
על אחת כמה וכמה שההורגם צריך כפרה, ועוד, אם אדם חטא,
בהמה מה חטאה, ומדוע יש להורגה, ועוד, אם גדולים חטאו, קטנים
מה חטאו, ומדוע יש להורגם.
הגמרא מבאר שדוד נענש על מה שעשה למפיבושת: אמר רב
יהודה אמר רב, בשעה שאמר דוד למפיכשת 'אתה וציבא תחלקו
את השדה' (שמואל ב' יט ל), יצתה בת קול ואמרה לו 'הכבועם וירבעם
יחלקו את המלוכה'.
שמועה נוספת בענין זה: אמר רב יהודה אמר רב, אילמלי [ואילו]
לא קיבל דוד לשון הרע על מפיבושת, לא נחלקה מלכות בית דוד
כאמור לעיל, ולא עבדו ישראל עבודה זרה – שכיון שנחלקה
מלכות בית דוד, וירבעם בן נבט מלך על ישראל, ורחבעם בן שלמה
מלך על יהודה בירושלים, העמיד ירבעם עגלים לעבודה זרה כדי
שישראל לא יעלו לירושלים למלכותו של רחבעם, ואם דוד לא היה
מקבל לשון הרע ולא היתה נחלקת מלכותו, לא היו באים לידי כך,
ולא לגינו מארצנו, שבעוץ עבודה זרה גלות באה לעולם.
הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה אודות שלמה המלך.
מפשותות הפסוקים בספר מלכים (א' יא ט) נראה ששלמה עבד עבודה
זרה. הגמרא להלן דנה אם אכן חטא: אמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יוחנן, כל האומר ששלמה חטא בעבודה זרה, אינו אלא
טועה, שנאמר (מלכים א' יא ד) על שלמה 'ולא היה לבבו שלם עם ה'
אלהיו בלבב דוד אביו', ומלשון הפסוק משמע שבלבב דוד אביו

1 **לְאוֹתוֹ צִדִּיק** (ו-שלמה) **שֵׁיהָ שָׁמַשׁ לְדָבָר אַחֵר** – שישכיר את עצמו
2 לעבודה זרה, כדי לחטוב עצים או לשאוב מים עבורה, שדברים אלו
3 אינם אלא תשמש לעבודה זרה, **וְאֵל יִכְתֹּב בּוֹ** (ו-עליו) **וְיַעֲשֶׂה הָרַע**
4 **בְּעֵינֵי ה'**, שמשמע שעבד עבודה זרה ממש, והפסוק כתב כן משום
5 שכיון שלא מיחה בנשיו שעבדו עבודה זרה נחשב כאילו עבד בעצמו
6 עבודה זרה, ובא הפסוק ללמדנו בזה כמה קשה וחמור עווננו של מי
7 שבידו למחות בחוטא ואינו מוחה בו.
8 שמועה נוספת אודות אחת מהנשים הנכריות שנשא שלמה: **אָמַר רַב**
9 **יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, בְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׂא שְׁלֹמֹה אֶת בֵּת פְּרָעָה, הַכְּנִיסָה**
10 **לּוֹ אֶלֶף מִינֵי זֶמֶר** – כלי שיר, **וְאָמְרָה לּוֹ בְּךָ עוֹשִׂין לְעִבּוּדָה זָרָה**
11 **פְּלוֹנִית וּבְךָ עוֹשִׂים לְעִבּוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְלֹא מִיחָה בָּהּ**.
12 שמועה נוספת בענין נישואי שלמה ובת פרעה: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר**
13 **שְׂמוּאֵל, בְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׂא שְׁלֹמֹה אֶת בֵּת פְּרָעָה, יָרַד הַמֶּלֶךְ נְבֻרְיָאֵל**
14 **וְנָעַן קִנְיָה בִּים, וְעָלָה (נִדְבָק) בּוֹ שִׁירָמוֹן** (ו-חול ורפש וטיט שגלי
15 הים גורמים לתנודתם ממקום למקום, ומתייבשים ונעשים קרקע),
16 ושירטון זה הוסיף והלך וגדל, **וְעָלָיו נִבְנְה לֵאחֲרַי יָמִים רַבִּים בְּרָךְ גְּדוֹל**
17 **שֶׁל רוֹמֵי** שהיצר לישראל, והוא איטליאה של יון, כמבואר להלן.
18 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: **בְּמַתְנִיתָא תָּנָא** (ו-בבריתא שנינו),
19 **אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהַכְּנִיס יִרְכָּעֻם שְׁנֵי עָנְלֵי זָהָב** והעמיד עגל אֶחָד בְּבֵית
20 **אֵל** ועגל אֶחָד בְּרֶךְ, נִבְנְה על אותו שרטון שגדל בימי שלמה צִדִּיק
21 **אֶחָד** – כוון קטן של ציידים שעשוי מקנים ומענפי ערבה, ומאז
22 נתוספו עליו בתים רבים, וְהוּא אִמְלִיאָה שֶׁל יוֹן.
23 הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה אודות יאשיהו המלך.
24 מפשטות הפסוק בספר מלכים (ב' כג כה) נראה, שיאשיהו חטא, אלא
25 ששב בתשובה. הגמרא דנה אם אכן חטא: **אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַ**
26 **נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָאֹמֵר יֵאֻשְׁהוּ חֲטָא** וכמשמעות הפסוק
27 **הַמּוֹבֵא לַהֲלֹךְ, אִינוּ אֵלָּא מוֹעֵד, שְׁנֵאמְרֵי עָלָיו** (מלכים ב' כב א) **וְיַעֲשֶׂה**
28 **הַיֹּשֵׁר בְּעֵינֵי ה'** וְיִלְכֹךְ כָּכָל דְּרָךְ דְּרֹד אֲבִי וְלֹא סָר מִזְמַן וּשְׂמֵאֵל.
29 שואלת הגמרא: **אֵלָּא** אם יאשיהו לא חטא, מָה (כיצד) **אִנִּי מְקַיֵּים**
30 את הפסוק (שם כג כה) שנאמר אודות יאשיהו **וְיִכְמֹחוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו**

31 **מִלֶּכֶךְ אֲשֶׁר שָׁב וְגו'** אֵל ה' **כָּכָל לִבּוֹ וּכְכָל נַפְשׁוֹ וּכְכָל מַאֲדוֹ כָּכָל**
32 **תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו** לא קם כְּמֹהוּ, ומשמע שחטא מתחילה, ואחר כך
33 שב בתשובה, מבארת הגמרא: כוונת הפסוק היא **שָׁכָל** דִּין שָׁדָן
34 יאשיהו מִשְׁעָה שִׁישֵׁב על כסא מלכותו כשהיה בֶּן שְׁמֹנֶה, עַד שֶׁנֶּתַן
35 שְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵה לְמַלְכוּתוֹ, וחייב בו את אחד מבעלי הדין לשלם ממון,
36 הַחֲזִירָן לָהֶן – החזיר להם את אותו ממון. **שָׁמָּה תֵּאֵמַר** שכדי להחזיר
37 את הממון, נָטַל ממון מִזֶּה – ממי שזיכהו תחילה בדין, וְנָתַן את אותו
38 ממון לָזֶה שהפסיד בדין, תִּלְמֹד לִזְמַר – מלמדנו הכתוב **כָּכָל**
39 **מַאֲדוֹ**, כלומר בכל ממון, שָׁנָתָן לָהֶם – לאותם שחייבם בדין, ממון
40 מְשֻׁלוֹ.
41 רב חולק על האמור לעיל, ולדעתו יאשיהו חטא, אלא ששב
42 בתשובה: **וּפְלִיגָא דְרַב** – רבי יונתן חולק על רב, שלדעת רב חטא
43 יאשיהו ושב בתשובה. **דְּאָמַר רַב, אִין לֶךְ גְּדוֹל בְּכַעֲלֵי תְשׁוּבָה וְיִתֵּר**
44 **מִיֵּאֻשְׁהוּ בְּדוֹרוֹ, וְיִתֵּר מֵאֶחָד בְּדוֹרָנוּ**.
45 מבררת הגמרא: וּמָנָה – ומידו אותו אחד בדורו של רב שהיה בעל
46 תשובה גדול ביותר. משיבה הגמרא, אותו אחד הוא **אָבָא**, שהיה
47 **אָבוֹהַ** (אביו) **דְּרַבִּי יִרְמְיָה בְּרַ אָבָא**. **וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש שאמרו שאותו
48 אחד הוא **אָחָא**, שהיה **אָחוּהָ** (אחיו) **דְּאָבָא** שהיה **אָבוֹהַ דְּרַב יִרְמְיָה**
49 **בְּרַ אָבָא** – כלומר, דודו של רב ירמיה בר אבא. הגמרא מביאה ראיה
50 לכך שאבא ואחא אחים היו, **דְּאָמַר מַר** – שנאמרה שמועה בשם
51 אחד החכמים, **רַבִּי אָבָא וְאָחָא אָחֵי הוּוּ** – אחים היו.
52 הגמרא מוסיפה שהיה עוד בעל תשובה גדול ביותר: **אָמַר רַב יוֹסֵף,**
53 **וְעוֹד יֵשׁ בַּעַל תְּשׁוּבָה אֶחָד בְּדוֹרָנוּ** שהוא גדול ביותר, וּמָנָה (ומיהו),
54 **עוֹקֵבֵין בְּרַ נַחֲמָנִי רִישׁ גְּלוּתָא, וְהֵינִינוּ** – והוא הנקרא נָתַן דְּצוּצִיתָא.
55 **אָמַר רַב יוֹסֵף, הָיָה יְתִיבָנָא בְּפִירְקָא וְהָיָה קָא מְנַמְנָא** – הייתי יושב
56 ומנמנם בשעת הדרשה, וְהוּא בְּחִילָמָא דְּקָא פִּשְׁט דִּידֵּה וְקִבְלָיָה –
57 וראיתי בחלומי שהמלאך פשט ידו וקבל את תשובתו של נתן
58 דצוציתא.